ABSTRACT

Hurting to help or helping to hurt? –The reservation wages of unemployed, job chances and reemployment incomes in Sweden

Economic incentives and their impact on the job search behaviour of the unemployed have been a central focus in the academic and political debate in Sweden. A key concept has been the reservation wages of the unemployed, the lowest income at which an unemployed person would be willing to accept a job offer. Unemployment benefit systems have been argued to raise and maintain reservation wages at high levels that lower job chances. This has been supported by a large number of international studies. From this perspective lower reservation wages would function as protection against long term unemployment and the scarring effects associated with it. High reservation wages might however, based on the same behavioural assumptions, have a human capital preserving effect. The possibility to hold out for the right job should reduce human capital losses compared to accepting the first available job offer. In this article we use Swedish longitudinal micro data combining interview and register data in order to investigate three central aspects reservation wages in a Swedish context: *Factors influencing the setting of reservation wages*, *the effect of reservation wage on job chances* and *the impact of reservation wages on reemployment incomes*. Our findings show that benefit level and pre-unemployment position in the wage structure are central factors for setting the reservation wage. The effects of reservation wages were however not the expected. No effects were found on job chances, while a strong positive effect was found on reemployment income. This together indicates that high reservation wages have a human capital preserving effect in Sweden.

Key words

Reservation Wage, Unemployment Scarring, Human Capital, Job Chances, Reemployment Income

Madelene Nordlund är doktorand vid Umeå Universitet. Hennes avhandlingstema kretsar kring humankapitaleffekter av arbetslöshet, sett ur ett individperspektiv.

Mattias Strandh är FD i sociologi och lektor vid Umeå Universitet. Hans forskningsintresse är familje- och arbetsmarknadsfrågor som berör kontaktytan mellan familj, arbete och välfärdsstat.

Madelene Nordlund, Mattias Strandh

Göra illa för att hjälpa eller hjälpa till att göra illa?

– Arbetslösas reservationslöner, jobbchanser och återanställningsinkomster

Betydelsen av ekonomiska incitament för arbetslösas sökbeteende och jobbchanser har upptagit en central plats i både den politiska och akademiska debatten. Ett nyckelbegrepp har här varit reservationslönen, vilken motsvarar den lägsta lön som en arbetslös kan tänka sig att acceptera ett jobb för. Resonemanget har i stort varit att om reservationslönerna sjunker, sjunker även arbetslöshetstalet och om de ökar så ökar också arbetslöshetstalet. Detta är även antagandet enligt den sökteori som Mortensen (1977) under 1970-talet arbetade fram. Enligt sökteorin kommer individer som varit arbetslösa länge att sänka reservationslönerna och därmed förväntas övergångar från arbetslöshet till arbete att ske i väsentligt större utsträckning än om reservationslönen ökar eller är konstant hög. Ett stort antal empiriska studier har också bekräftat teorins giltighet (se exempelvis Meyer, 1990; Carling et al., 1999).

Från det här perspektivet skulle man kunna betrakta sänkta reservationslöner som ett skydd mot långtidsarbetslöshet och utanförskap. Detta är viktigt inte minst då arbetslöshet i allmänhet, och långtidsarbetslöshet i synnerhet, är ett uppenbart hot mot individens framtida möjligheter på arbetsmarknaden. Många studier har visat att risken för ytterligare instabilitet på arbetsmarknaden och en negativ inkomstutveckling ökar ju längre arbetslöshetsperioden varar (se exempelvis Arulampalam, 2000 och 2001; Bender mfl., 1999; Burgess mf.l, 2003; Gregg och Tominey, 2005; Layte mfl., 2000; Strandh och Nordlund, 2008). Fokus på möjligheterna att påverka arbetslösas jobbchanser (samt den totala arbetslöshetsnivån) genom att sänka reservationslönerna baserar sig dock ofta på en relativt ensidig förståelse av effekterna av ekonomiska incitament för arbetslösas sökbeteende. Utifrån ett mer dynamiskt perspektiv är det möjligt att härleda möjliga positiva effekter av höga reservationslöner. Den negativa effekten av höga reservationslöner på jobbchanserna antas vara att den gör arbetslösa mer kräsna. De får således längre söktider för att de har en ekonomisk uthållighet att

inte ta första bästa jobb, utan har möjlighet att i stället vänta på ett bättre jobberbjudande. Denna kräsenhet kan dock mycket väl få positiva effekter då den som väntar in rätt jobb kan förväntas få ett jobb som bättre utnyttjar hans/hennes humankapital. Att sänka arbetslösas reservationslöner kan således tvinga dem att återgå i arbeten som inte svarar mot deras humankapital (med humankapital avses här utbildning och erfarenheter) vilket kan ge negativa effekter på så väl den framtida stabiliteten på arbetsmarknaden som på deras framtida inkomster. Detta är också något som visat sig i de empiriska studier som gjorts med denna utgångspunkt (Gallie och Alm, 2000; Gangl, 2004).

Reservationslönens positiva och negativa effekter är av särskilt intresse i dagens Sverige. Den stora reform av arbetslöshetsförsäkringssystemet som just genomförts har i sin huvudsak baserat sig på antaganden om A-kassans effekter på reservationslönen och reservationslönens effekter på jobbchanserna. Rätten till ersättning från A-kassan reducerades såväl i antal dagar som i ersättningsnivå, där en stegvis sänkning av ersättningen från 80 procent till 65 procent förväntas påverka arbetslösas reservationslöner och därmed även arbetslöshetstalet. Detta kombinerades med ett jobbskatteavdrag vilket ytterligare ökade skillnaderna mellan arbetsinkomster och försäkringsinkomster. Förändringarna är intressanta inte minst utifrån det perspektivet att även om internationella studier visat på starka effekter av reservationslöner på jobbchanser, så har svenska studier varit mindre tydliga (Carling 1999, Bennemarker et al, 2005). I denna studie skall vi med hjälp av ett datamaterial från senare delen av 1990-talet försöka ta ett samlat grepp på reservationslönernas effekter under svenska förhållanden. Vi kommer att titta på vad som styr arbetslösas reservationslön, vilken effekt reservationslönen har på arbetslösas jobbchanser samt om vi kan hitta humankapitalbevarande effekter av höga reservationslöner.

Ersättningsnivån och arbetslösas sökbeteende

Sökteorin har fungerat som ett centralt analysinstrument i studier på de mest skilda arbetsmarknader. Modellen antar att en hög/höjd ersättningsnivå vid arbetslöshet uppmuntrar till förlängda arbetslöshetsperioder då utträde från arbetslöshet ökar allt eftersom arbetslöshetsperioden avancerar. Detta antas bero på att reservationslönen reduceras när tiden för utstämpling närmar sig. Med andra ord så kommer den arbetssökande att acceptera jobberbjudanden som han/hon inte skulle ha antagit tidigare under arbetslöshetsperioden. En hög ersättning medför således högre arbetslöshetsnivåer bland arbetssökande som under längre perioder har rätt till A-kassa (Mortensen 1977).

Litteraturen angående ersättningsnivån och dess effekter på övergångar från arbetslöshet till arbete stämmer till stor del med teorins antagande. Detta gäller såväl flödet från arbetslöshet till arbete beroende på reservationslönens nivå (se exempelvis Meyer, 1990; Roed och Zhang, 2004) som längden på ersättningsperioden (se exempelvis Katz och Meyer, 1990; Layard *mfl*., 1991; Card och Levine, 2000). De huvudsakliga resultaten pekar på att ökat utträde från arbetslöshet sker när arbetssökande närmar sig utstämpling eller när deras ersättningsnivå sänks.

Eftersom både svensk arbetsmarknad och arbetsmarknadspolitik skiljer sig markant från situationen i USA (och de flesta europeiska länder) är det naturligtvis intressant att betrakta reservationslönens effekter ur ett specifikt svenskt perspektiv. Studier visar här inte lika starka samband mellan reservationslön och arbetslöshetstal. Carling mfl. (1999) studerade hur en av de större reformerna av A-kassan under 1990-talet påverkade utflödet från arbetslöshet till arbete bland ersättningsberättigade individer. Reformen bestod bland annat i att ersättningsnivån sjönk från 80 till 75 procent av tidigare lön. Resultatet visade ett ökat utflöde från arbetslöshet till arbete med tio procent. Även Harkman mfl. (1997) fann en något ökad övergång från arbetslöshet till arbete i samband med att A-kassan 1993 sjönk fån 90 till 80 procent. Bennemarker mfl. (2005) studerade i sin tur effekterna av en reform i A-kassan i början på 2000-talet. Reformen bestod i att ersättningen ökade markant för en grupp på arbetsmarknaden medan andra grupper inte var påverkade av förändringarna. I motsats till Carling och Harkman, fann Bennemarker inte några övertygande bevis som skulle kunna styrka att en förhöjd ersättning förlänger arbetslöshetsperioderna.

Det är möjligt att de svagare och mera blandade svenska effekterna härstammar från tryggheten som arbetslösa kände i och med tillgången på aktiva arbetsmarknadspolitiska program. Genom sådana program behövde arbetssökande som närmade sig utstämpling inte justera sin reservationslön och kunde därmed ytterligare dröja med arbetsmarknadsinträdet. De som närmade sig utstämpling erbjöds att delta i ett aktivt arbetsmarknadspolitiskt program, vilket inte endast säkrade individens ekonomi ytterligare en tid, utan också genererade rätt till nya ersättningsdagar efter avslutat deltagande. Carling mfl. (1996) undersökte arbetslösas sökbeteende när de närmade sig dagen för utstämpling. Tre olika utvägar vid utstämpling undersöktes: Övergång till den öppna arbetsmarknaden, till ett program och till öppen arbetslöshet. Studien visade en viss ökad övergång från arbetslöshet till arbete på den öppna arbetsmarknaden, men största ökningen (en ökning med nästan 400 procent) i övergångar skedde till aktiva arbetsmarknadspolitiska program (Carling mfl. 1996).

Resultatet indikerar att en förändring i A-kassan inte kan förväntas få lika stora effekter på övergången från arbetslöshet till arbete på den svenska arbetsmarknaden som på andra arbetsmarknader. Detta eftersom det i den svenska arbetsmarknadsförsäkringen låg inbyggt en vidare inkomstgaranti efter utstämpling från a-kassan. Vad som är intressant är att de nya A-kassereglerna som trädde i kraft den första januari 2007 inte i grunden skiljer sig från den tidigare situationen. Även om det numera inte går att förlänga antalet ersättningsdagar som man är berättigad till med hjälp av arbetsmarknadspolitiska program, så finns det ett aktivitetsstöd som garanterar en ersättning om 65 procent av tidigare inkomst efter utstämpling (IAF, 2007:2). Möjligen blir effekten av aktivitetsstödet att reservationslönerna, och därmed arbetslöshetstalet, inte drastiskt sänks när ersättningsdagarna tar slut. Den kraftiga och stegvisa sänkningen från 80 till 65 procent kan å andra sidan kanske pressa arbetslösa att sänka reservationslönerna redan långt innan antalet ersättningsdagar tar slut.

Arbetslöshet och dess effekter

Sökteorin har i stor utsträckning inspirerat forskares val av frågeställningar när det gäller arbetslösas sökbeteende och dess effekter både internationellt och i Sverige. Fokus har legat på utformningen av ersättningar, sänkning av reservationslöner och de direkta effekterna på övergångssannolikheter till den öppna arbetsmarknaden. Relativt få studier berör andra typer av effekter av ersättningsnivåer och reservationslöner såsom effekter på individers framtida inkomster eller deras stabilitet på arbetsmarknaden. Forskningen har således till stor del strävat efter att besvara frågan om hur man får arbetslösa att snabbt ta ett jobb, utan att särskilt reflektera över om detta är den bästa lösningen för individen och samhället. En central fråga borde här vara om det är viktigare för den arbetslösa att ta vilket jobb som helst, eller att hitta ett lämpligt jobb. Korta sökperioder behöver inte per definition innebära en effektiv matchning på arbetsmarknaden, utan skulle istället kunna indikera onödiga humankapitalförluster. Tvångsmässiga byten av yrke, arbetsuppgifter eller arbetsplatser skulle kunna minska möjligheterna för att redan investerat humankapital kan tillvaratas. I en sådan situation ökar risken för långvariga eller bestående men av arbetslöshetsperioden på individnivå, vilket på längre sikt också kan väntas få negativa konsekvenser på makronivå.

Det finns dock mycket god anledning att fokusera just på längden av arbetslöshetsperioderna. Det är väl dokumenterat att ju längre en arbetslöshetsperiod varar desto större är risken för att individen drabbas av långvariga negativa effekter. Avbrott från arbetsmarknadsdeltagande leder till minskat humankapital och ju längre arbetslöshetsperioden pågår desto mer erfarenheter går den arbetslösa miste om i jämförelse med dem som inte erfar karriäravbrott (se exempelvis Loek 1990; Gregg och Tominey, 2005). Vid långtidsarbetslöshet ökar risken för sysselsättningsmobilitet, ofta till okvalificerade yrken (Layte et al., 2000), liksom risken för inkomstförluster i relation till tidigare inkomster. Redan korta arbetslöshetsperioder har sådana negativa effekter på inkomsten. Till exempel fann Björklund (1981) att en tio veckors lång arbetslöshet ledde till sju procents inkomstreduktion. Liknande eller större inkomstförluster har också visats i internationella studier (Hipple, 1999; DiPrete, 2002). Bender mfl. fann här att de som återanställdes relativt tidigt endast förlorade ca två procent av sina tidigare inkomster medan de som varit arbetslösa länge erfor en permanent negativ inkomsteffekt på ca 19 procent (Bender 1999).

Ur detta perspektiv skulle en låg ersättningsnivå kunna ses som ett skydd mot långtidsarbetslöshet och också dess långvariga negativa effekter. Det finns emellertid också studier som visar på vikten av att återvända till ett *lämpligt* arbete. Till exempel visar Gangl (2004) i en jämförande studie mellan Tyskland och USA att de arbetssökande som uppbar A-kassa till en större utsträckning undvek långvariga negativa effekter från arbetslöshetsperioden, i jämförelse med dem som inte var berättigade till ersättning. De negativa effekterna mättes i denna studie i framtida arbetslöshetsperioder, mobilitet på arbetsmarknaden och inkomstförändringar för de som återgick i arbete. Studien visar tydligt att antalet återanställningar är negativt korrelerade med

dess kvalitet. Genom ett minskat finansiellt tryck på den arbetssökande uppstår möjligheter att söka adekvata jobb, och på så sätt reduceras de negativa effekter som följer i arbetslöshetens spår (Gangl 2004). Liknande slutsatser drar Gallie och Alm (2000) som menar att den förhållandevis generösa A-kassan i Sverige bidrar till att arbetslösa oftare återgår till ett högkvalitativt arbete än arbetslösa på andra europeiska arbetsmarknader där ersättningsnivån är lägre.

Frågeställningar

Internationella studier visar att låga reservationslöner förkortar arbetslöshetsperioderna och att reservationslönen i sin tur regleras genom ersättningsnivån vid arbetslöshet. Svenska studier visar mer varierande resultat när det gäller sambandet mellan förändringar i A-kassan och utflöde från arbetslöshet till arbete. En förklaring till detta skulle kunna vara att förändringar i A-kassan inte korrelerar med hur arbetslösa sätter sina reservationslöner. En annan förklaring skulle kunna vara att sambandet mellan reservationslönen och arbetslösas jobbchanser ser annorlunda ut i Sverige. Dessa möjligheter leder oss till de två första frågeställningarna som vi skall försöka besvara:

1. Har A-kassan en central betydelse för hur arbetslösa sätter sina reservationslöner i Sverige, eller bidrar andra mekanismer på den svenska arbetsmarknaden också till förklaringen?

2. Har reservationslönen en central betydelse för arbetslösas jobbchanser?

Om reservationslönen och jobbchanserna korrelerar kan man anta att låga reservationslöner fungerar som ett skydd mot negativa effekter av långtidsarbetslöshet. Vi menar emellertid att det vore förhastat att dra slutsatser om betydelsen av låga eller höga reservationslöner enbart på basis av deras effekter på jobbchanser. För att kunna uttala sig om effekterna av förändringar i arbetslösas reservationslöner måste man också ta hänsyn till möjliga humankapitaleffekter i form av reservationslönens betydelse för kvaliteten på det jobb som den arbetslöse återkommer till. Viss forskning tyder på att sådana effekter existerar, och motverkar effekterna av längre arbetslöshetstider. Utifrån detta formuleras vår tredje frågeställning:

3. Ger höga reservationslöner positiva effekter på återanställningsinkomsten?

Tillsammans bör svaren på dessa tre frågor ge oss en bättre helhetsbild av reservationslönen under svenska förhållanden. Detta genom att reda ut sambanden mellan ersättningsnivån och reservationslönen samt mellan reservationslönen och dess effekter. Figur 1 illustrerar hur vi tänker oss dessa förhållanden.

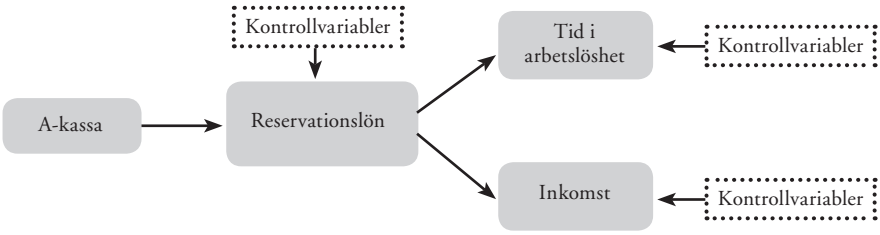

Figur 1. Illustration av hur A-kassa via reservationslönen antas påverka arbetslöshetsperiodernas längd och inkomstutveckling.

Data och metod

För att besvara våra tre frågor använder vi oss av ett longitudinellt datamaterial insamlat inom ramen för ”Long term unemployment project” (LUP). Materialet består dels av två telefonintervjuer med slumpmässigt utvalda arbetslösa (ur arbetsmarknadsstyrelsens HÄNDEL-databas som innehåller information om arbetslöshetshändelser för alla registrerat arbetslösa) gjorda under 1996 och återintervjuade 1997. Som arbetslösa räknades såväl öppet arbetslösa som de som deltog i arbetsmarknadspolitiska program. Sammanlagt var svarsfrekvensen 74 procent vid den första intervjun (ca 1800 arbetslösa) varav 80 procent också besvarade den andra intervjun. För vårt syfte har vi valt att endast inkludera individer som var i arbete innan arbetslöshetsperiodens början och som ingår i panelen. Sammanlagt uppgår dessa till 1385 personer. Fördelen med att använda just LUP är att frågorna baseras på intervjuer och inte registerdata. Detta ger oss information om vilka reservationslöner de arbetslösa satte, deras inställning till arbete etc. Detta longitudinella intervjumaterial har sedan kompletterats med registerdata från HÄNDEL där information om individernas arbetslöshetshändelser har inhämtats.

Centrala variabler

Reservationslönen utgörs av den lägsta lönen som en arbetslös kan tänka sig att acceptera ett jobberbjudande för. Att använda arbetslösas uppgifter om reservationslöner rakt av vore emellertid problematisk. Den initiala reservationslönen (den nivå som den arbetslösa sätter reservationslönen till i början av arbetslöshetsperioden) borde spegla den arbetslöses humankapital. Detta då nivån på reservationslönen sannolikt är relaterad till vad han/hon anser skäligt med tanke på utbildning och erfarenheter på arbetsmarknaden. Reservationslönen som den arbetslöse uppger kan också fungera som en bedömning av den lönestruktur som råder på det område där den arbetslösa söker jobb. En arbetslös med stort humankapital förväntas således sätta högre reservationslöner än en arbetslös med ett lågt humankapital. Om måttet på reservationslönens storlek inte tog hänsyn till humankapitalskillnader skulle reservationslönen snarast bli ett mått på attraktivitet på arbetsmarknaden och inte representera faktisk kräsenhet hos de arbetslösa.

För att kunna prata om, och jämföra nivåer på reservationslöner, måste vi därför ta hänsyn till olika individers humankapital och arbetsmarknader. Vi har här valt att skapa en reservationslönevariabel som relaterar till de arbetslösas uppgivna lägsta löner med deras löner innan arbetslösheten. Argumentet här är att marknaden förmodligen är bäst på att uppskatta marknadsvärdet på det humankapital som individerna representerar. Den tidigare lönen är därmed ett relativt bra mått på de arbetslösas marknadsvärde också när de är arbetslösa. En individ som sätter en allt för hög reservationslön i förhållande till tidigare inkomst bör enligt sökteorin uppleva en längre arbetslöshetsperiod än den arbetslöse som sätter en mycket låg reservationslön i förhållande till sin tidigare inkomst. För att uppnå syftet att studera effekterna av reservationslönens storlek skapar vi således en kontinuerlig variabel, **reservationslön**, som anger proportionen reservationslön (reservationslön 1996 anges i databasen i kronor/månad) i förhållande till tidigare inkomst (inkomst anges i databasen i kronor/månad).

Reservationslönen är vår centrala oberoende variabel men den är också en viktig beroende variabel. Nivån på a-kassan anses vara den variabel som är viktigast för att styra reservationslönen. Den som har en hög A-kassa kommer också att sätta en hög reservationslön åtminstone till dess att tiden för utstämpling närmar sig. Med andra ord, den som uppbär en generöst tilltagen ersättning under arbetslöshetsperioden kommer att ha högre krav på eventuella lediga platser. Den som däremot finner att A-kassan begränsar möjligheterna för upprätthållande av tidigare leverne kommer att sätta en lägre reservationslön för att snabbt återvända ut på arbetsmarknaden. Vad som är en generös eller en restriktiv ersättning kan inte ses som absolut utan måste också anses vara relativ, sett i förhållande till den tidigare inkomsten. För att studera de faktorer som styr reservationslönen låter vi **A-kassa** fungera som den huvudsakliga oberoende variabeln. A-kassa utgör även i detta fall ett proportionellt mått där månadsersättningen från A-kassan eller KAS (anges i databasen som ersättning i kronor/månad) ställs i relation till den inkomst som den arbetslösa hade innan arbetslöshetsperiodens början (anges i databasen som inkomst i kronor/månad). Trots att den maximala ersättningen vid arbetslöshet var 75 procent av den tidigare inkomsten 1996 så får vi relativt stor variation i variabeln. I vårt material låg 35 procent långt under detta tak, knappt 30 procent mellan 66–75 procents ersättning och 35 låg över dessa 75 procent. Anledningen till att vissa når över taket i ersättning är att vi beräknat dessa procentsatser utifrån den lön som individen hade precis innan arbetslöshetsperiodens början. De med en ersättningsnivå som överstiger taket består dels av individer vilka har haft en ersättning som är beräknad på tidigare högre tidigare inkomster, men framför allt av långtidsarbetslösa vars A-kassa har räknats upp.

Tidigare forskning visar att reservationslönen borde påverka individens tid i arbetslöshet vilket innebär att en låg reservationslön kan fungera som ett skydd mot långtidsarbetslöshet och dess negativa konsekvenser. Samtidigt finns det också forskning som pekar på möjliga negativa effekter av låga reservationslöner i relation till kvalitén, ersättningen och stabiliteten på de jobb som de arbetslösa återgår till. I vår analys använder vi två mått för att undersöka effekterna av reservationslönens storlek, dvs. om

reservationslönen bör betraktas som en pådrivare för, eller broms mot, negativa effekter orsakade av arbetslöshetsperioden. Den första av dessa variabler avser **tid till återanställning,** eller mer precist, antalet månader från den första intervjun till dess att den arbetslösa återinträder på den öppna arbetsmarknaden. För att klassificeras som att vara i arbete ingår hel- och deltidsanställda, bönder och egenföretagare. Antal månader beräknas från 1 till 19 (mars 1996–september 1997). Sammanlagt inkluderas 1095 individer i analysen varav 379 individer återgår i arbete under den studerade perioden. Vårt andra mått relaterar till dessa 379 individer och den inkomstförändring som de upplever i relation till den lön de hade innan arbetslösheten. Den andra effektvariabeln avser således **inkomstförändring** uttryckt som den nya lönens proportion av lönen innan arbetslöshetsperioden. Genom inkomstförändringen får vi information om den arbetslösa återgått i ett arbete där inkomsten står i paritet med tidigare inkomst. Om så antar vi att individen återgått i ett arbete där humankapitalet kunnat tillvaratas bättre än om så inte var fallet.

Kontrollvariabler

Ett stort antal ytterligare variabler som har visat sig viktiga för jobbchanser eller kan misstänkas påverka reservationslönen används också i studien. Ett antal av dessa variabler är **person- eller familjerelaterade**. En första sådan är variabeln *kön*. Att kvinnor och män anger olika reservationslöner är möjligt. Generellt sett arbetar fler kvinnor än män på en arbetsmarknad med en relativt stabil lönesättning (framförallt inom den offentliga sektorn). Det borde innebära minskat utrymme att sätta både en hög eller låg reservationslön, i förhållande till deras tidigare inkomst. Av samma anledning torde inte utrymmet att sänka reservationslönen i takt med att arbetslöshetstiden förlängs vara lika stor som för män eftersom lönerna inom framförallt den offentliga sektorn både kan vara relativt låga och ha ett litet lönespann. En andra intressant variabel är *ålder*. Äldre personer har rimligen under sin tid på arbetsmarknaden samlat på sig ett större humankapital än yngre, vilket borde innebära att deras utrymme att sätta en hög reservationslön är större. Samtidigt finns studier som pekar på att äldre arbetslösa delvis diskrimineras på arbetsmarknaden och upplever längre arbetslöshetsperioder än yngre arbetslösa (Rones, 1983). En tredje viktig personrelaterad variabel är *medborgarskap.* Utomnordiska arbetslösa kan både ha svårigheter att få arbetsgivare att korrekt utvärdera deras human kapital och utsättas för regelrätt diskriminering. Utomnordiska arbetslösa har också visat sig ha betydligt sämre möjligheter att komma in eller åter på den svenska arbetsmarknaden (se exempelvis Hjerm, 2002; Vilhelmsson, 2002; The Swedish integration board, 2003). Den sista av de person- och familjerelaterade variablerna utgörs av *familjesituation.* Att ha försörjningsansvar för barn ökar rimligen benägenheten att så tidigt som möjligt känna sig ekonomiskt pressad att återgå i arbete, något som borde sänka reservationslönen. Att ha en partner borde ge motsatt effekt genom att minska betydelsen av den arbetslöses inkomst i relation till hushållets ekonomi samtidigt som det finns en skalekonomi i partnerskapet. Tillgång till en partner ökar också storleken på det sociala kontaktnätet, något som tidigare har visat sig viktigt för jobbchanserna (se till exempel Korpi 2001).

En annan grupp variabler nödvändiga att förhålla sig till är de **humankapitalrelaterade**. Utbildning och tidigare erfarenheter stärker generellt humankapitalet, vilket har visat sig ha betydelse både för jobbchanser och för lönesättning (Loek 1990, Heckman 1999, Okeke 2001, Åberg 2001). Som mått på humankapital används här *utbildningsnivå* samt individens *utbildning* och *erfarenhet* inom den sektor som arbete söks. Humankapital skulle kunna påverka hur arbetslösa sätter sin reservationslön både positivt och negativt. För att reducera risken för en nedbrytande process av humankapitalet borde arbetslösa med hög utbildning och stor erfarenhet inom sitt område sätta en relativt hög reservationslön. Detta borde emellertid kunna motverkas av att arbetslösa med relativt stort humankapital innan sin arbetslöshet haft högre löner och således också större möjligheter att acceptera sänkt lön utan att få en låg lön. Detta borde accentueras av att högavlönade generellt har en lägre ersättningsnivå i förhållande till sin tidigare lön i och med den övre gränsen för ersättning i A-kassesystemet. Ett annat humankapitalmått utgörs av den totala tid som den arbetslösa stått utanför arbetsmarknaden (*totalt antal dagar i arbetslöshet*) vilket tidigare visat sig vara mycket viktigt för att påverka arbetslösas jobbchanser negativt (Blanchard och Diamond 1994), även om sambandet i senare forskning förefaller vara mer komplext (se till exempel Addison and Portugal 1998, van den Berg van Ours 1999). Ju längre en arbetslöshetsperiod varar desto större är risken att humankapitalet skadas. Dels leder avbrott från arbetsmarknadsdeltagande till reducerat humankapital och dels går den arbetslösa miste om nya erfarenheter jämfört med arbetstagare utan karriäravbrott (se exempelvis Loek 1990; Gregg and Tominey, 2005).

Ett sista humankapitalrelaterat mått som används är *inkomst i hundratal kronor/månad före arbetslösheten*. Med tanke på att många med stort humankapital är relativt lågavlönade medan andra med lägre humankapital (åtminstone i avseende på utbildning och erfarenheter) har förhållandevis höga inkomster så mäter tidigare inkomst förmodligen arbetslösas värde på arbetsmarknaden relativt väl. Tidigare inkomst borde emellertid vara betydligt intressantare som mått på eventuella skillnader i lönespann hos olika grupper av arbetslösa. Variationen i möjlig återanställningsinkomst kan förväntas vara mycket större hos tidigare högavlönade än hos tidigare lågavlönade. Givet den svenska lönestrukturen, med en relativ hoptryckt nedre ända (och relativt höga lägstalöner i förhållande till slutlönerna för stora grupper) borde den initiala platsen i lönestrukturen kunna begränsa både möjligheterna att sätta en låg reservationslön och variationen i återanställningsinkomster. Något som naturligtvis måste kontrolleras för i analyserna.

Slutligen kan vi inte utesluta att **makroorienterade faktorer** i form av arbetskraftsutbud påverkar hur arbetslösa sätter sina reservationslöner. I vilken utsträckning man ”har råd” att sätta en hög reservationslön, och även bevara denna i takt med att antalet arbetslöshetsdagar blir fler, borde påverkas av det totala söktrycket. Åberg (2001) visar här att det totala arbetskraftsutbudet påverkar arbetslösas jobbchanser. På samma sätt borde konkurrensen från andra arbetslösa, här uttryckt som arbetslöshetsnivå, kunna ha en motsvarande effekt på återanställningsinkomsterna. Därför inkluderar vi en variabel i analysen som rör det lokala söktrycket, *arbetslöshetsnivå (i*

procent) inom den arbetslöses arbetsmarknadsregion. Variabeln är byggd på SCB:s definition av lokala arbetsmarknader 1996, vilka beskriver geografiska områden som är relativt oberoende av omvärlden med avseende på utbud och efterfrågan av arbetskraft (för mer information om lokala arbetsmarknader se http://www.scb.se/Grupp/regionalt/rg0104/LAmerom.pdf)

Metod

För att studera i vilken utsträckning A-kassan styr reservationslönen och inkomstförändringen vid återanställning, använder vi oss av OLS-regressioner där vi stegvis lägger in de olika kategorierna av variabler. I modell ett kontrollerar vi endast hur A-kassan påverkar reservationslönen, i modell två lägger vi till de person- och familjerelaterade variablerna för att i modell tre ta hänsyn till de humankapitalrelaterade variablerna och slutligen, i modell fyra, lägga till tidigare inkomst och den lokala arbetslöshetsnivån. Regressionsmodellerna (OLS) används i tabellerna ett och tre. OLS beräknar en genomsnittlig förändring i den beroende variabeln (y) vid en enhets förändring i en oberoende variabel (x). B-koefficienterna i våra modeller visar alltså hur en enhets förändring i den oberoende variabeln (här exempelvis en procents högre A-kassa) i genomsnitt förändrar värdet på den beroende variabeln (här: hur många procent reservationslönen höjs eller sänks)[1].

För att besvara frågan om hur reservationslönen påverkar arbetslösas jobbchanser använder vi oss i tabell 2 av Cox-regressioner (också kallad proportional hazards regression). Cox-regressioner gör det möjligt att dra fördel av tidsaspekten i ett longitudinellt datamaterial genom att man modellerar hur lång tid det tar för att en händelse skall inträffa, som en funktion av en uppsättning oberoende variabler. Den redovisade b-koefficienten är den logaritmerade kvoten mellan oddsen för att återgå i arbete för en grupp och en jämförelsegrupp varje givet mättillfälle (varje månad under de 19 månader som vår studie täcker). Är den oberoende variabeln kontinuerlig beskriver b koefficienten den logaritmerade oddskvoten (egentligen en hazardkvot då modellen beskriver skillnader över ett tidsintervall) i relation till en enhets förändring på variabeln. Om exponenten tas på koefficienten så får man fram en oddskvot som enkelt kan läsas som överrisker eller underrisker i procent.

En av fördelarna med att använda Coxregression framför andra regressionsmodeller är att den tar hänsyn både till dem som upplever händelsen under den observerade tiden och de som inte gör det. Detta är viktigt i vår analys eftersom flertalet av de observerade individerna inte kommer att uppleva en övergång från arbetslöshet till arbete under den tid som studien gäller. För den som önskar fördjupa sig vidare i

[1] Då en variabel är aggregerad vore det egentligen statistiskt riktigt att använda sig av flernivåanalys där hänsyn togs till den annorlunda kvaliteten i denna variabel. Vi har genomfört flernivåanalyser och dessa visar nästan exakt likadana resultat som de regressionstekniker som presenteras i artikeln. Eftersom flernivåanalyserna inte visar resultat som skiljer sig från de som är genomförda med hjälp av OLS väljer vi att presentera resultaten i form av OLS. Detta eftersom fler läsare av sociologisk forskning är bekanta med tekniken.

Cox-regressioner rekommenderas exempelvis Applied Longitudinal Data Analysis av Singer och Willett (2003).

Resultat

Denna studie syftar till att ta ett samlat grepp på reservationslönernas effekter under svenska förhållanden. För att göra detta kommer vi inledningsvis att studera de faktorer som styr hur arbetslösa sätter sina reservationslöner. Därefter fokuserar vi på hur reservationslönen påverkar arbetslösas jobbchanser för att slutligen undersöka om höga reservationslöner kan vara humankapitalbevarande.

A-kassans effekt på reservationslönen.
Den teoretiska utgångspunkten är att reservationslönen bestäms av utseendet på A-kassan. En generös ersättning gör att arbetslösa sätter höga reservationslöner och när

Tabell 1: Regressionsmodeller (OLS) av vad som påverkar reservationslönens nivå 1996.

Variabler	**Modell 1**	**Modell 2**	**Modell 3**	**Modell 4**
Konstant	,528***	,556***	,567***	1,124***
Ersättningsnivå från A-kassa	,652***	,614***	,615***	,380***
Familjesituation – *Ref. ensamstående utan barn*				
Sammanboende/gifta utan barn		-,020	-,019	,032
Sammanboende/gifta med barn		-,007	-,003	,029
Ensamstående med barn		-,012	-,008	,033
Ålder – *Ref. -31*				
31–50		,059**	,056**	,102**
51–		,058**	,056**	,167**
Kön – *Ref. Man*				
Kvinna		,096***	,090***	-,036*
Medborgarskap – *Ref. utomnordisk*				
Nordisk		-,077	-,073	,024
Totalt antal arbetslöshetsdagar			-1,950E-07	-1,86E-005
Erfarenhet inom sökt yrke – *Ref. Nej*				
Ja			,013	,000
Utbildning inom sökt yrke – *Ref. Nej*				
Ja			-,038*	,021
Utbildning – *Ref. Grundskola*				
Gymnasium			-,005	,027
Högskola			,022	,097***
Arbetslöshet i procent av befolkningen				-,001
Tidigare inkomst				-,004***
Justerat R^2	,278	,307	,309	,497

Signifikansnivåer:
***=T-värde signifikant på 0,001 nivån **=T-värde signifikant på 0,01 nivån *=signifikant på 0,05 nivån

tiden för utstämpling närmar sig kommer reservationslönerna att sänkas (Mortensen 1977). Svenska studier påvisar inte i lika stor utsträckning som amerikanska och andra europeiska studier att förändringar i A-kassan leder till ökade övergångar från arbetslöshet till arbete på den öppna arbetsmarknaden. En anledning till detta tros vara att tillgången till aktiva arbetsmarknadspolitiska program minskar benägenheten för arbetslösa att sänka sina reservationslöner och därmed är det troligt att inte heller jobbchanserna påverkas. I detta steg försöker vi i tabell ett ringa in effekten av A-kassan på hur arbetslösa på den svenska arbetsmarknaden sätter sina reservationslöner. Modell ett visar att den som uppbär en hög A-kassa också sätter en hög reservationslön. Med en procents ökning i ersättningsnivån ökar reservationslönen med 0,65 procent. Detta samband indikerar för övrigt också att de med hög reservationslön framförallt verkar representeras av låginkomsttagare. Detta eftersom de med riktigt höga ersättningsnivåer per definition hade tidigare låga månadslöner.[2]

När vi i modell två lägger till person- och familjerelaterade egenskaper kvarstår effekten av ersättningsnivån på ungefär samma nivå som tidigare, samtidigt som ett par individrelaterade variabler också visar sig ha en effekt. Kvinnor sätter en reservationslön som i genomsnitt är 9,6 procent högre än män, och arbetslösa över 30 år sätter en reservationslön som är nästan sex procent högre än arbetslösa under 30 år. En anledning till att kvinnor sätter en högre reservationslön än män kan vara att de till viss del befinner sig på olika arbetsmarknader. Inom den offentliga sektorn där kvinnor ofta återfinns råder en mer stabil lönesättning än vad som är fallet inom en mer mansdominerad arbetsmarknad. En stabil, tillika ofta relativt låg, lönesättning gör att utrymmet för att sätta en låg reservationslön i jämförelse med tidigare inkomst blir mindre. Att medelålders och äldre arbetslösa sätter en något högre reservationslön kan bero på att de under sin yrkesverksamma tid har ackumulerat ett högre humankapital än de yngre som mer nyligt påbörjat sin yrkeskarriär. De har i detta fall mer att förlora vid övergången till ett nytt jobb än vad yngre arbetslösa har.

I modell tre kompletteras de variabler vi redan tagit hänsyn till med egenskaper som har att göra med humankapital. Effekten av såväl A-kassan som de personrelaterade variablerna kvarstår på samma nivå som tidigare. Den enda av de nytillkomna variablerna som visar någon effekt är om man har utbildning inom det område som jobbet söks. Intressant är att en person som är utbildad inom det område som jobbet söks sätter en reservationslön som är något lägre än en som inte är det. Vid en första anblick hade det varit rimligt att anta det omvända, att de med större humankapital skulle sätta en högre reservationslön. Å andra sidan skulle resultatet kunna förklaras genom att de som har investerat i en viss utbildning prioriterar att återvända till ett yrke som överensstämmer med utbildningen. Ett sådant önskemål kan väga tyngre än en högre återanställningslön. Övriga humankapitalvariabler förefaller inte ha någon effekt för hur reservationslöner sätts. Att humankapitalvariablerna är relativt betydelselösa för hur arbetslösa sätter sina reservationslöner kan tyckas vara underligt, men

[2] Maxersättning från a-kassan 1996 var564 kr/dag (IAF, 2007: 1) vilket motsvarar en månadslön om ca 11280 kr (564 kr x 5 dagar i veckan x 4 veckor per månad).

man skall här komma ihåg att den beroende variabeln är relativ till tidigare inkomst. De stora humankapitaleffekter som finns i relation till faktiska lönekrav i kronor och ören är här borttagna för att kunna mäta just hur kräsna arbetslösa är i förhållande till sitt humankapital. Intressantast av icke-effekterna är annars att antalet dagar i arbetslöshet inte ger någon effekt. Arbetslösa sänker inte sina krav ju längre de går arbetslösa, vilket stämmer överens med tidigare svensk forskning. Anledningen är här förmodligen som Carling (1996) antar att arbetsmarknadspolitiska program erbjöds till dem som var på väg mot utstämpling, vilket också genererade rätt till nya ersättningsdagar. I Sverige har således den långvariga ekonomiska tryggheten för arbetslösa fungerat som ett skydd för de arbetslösas reservationslönenivåer.

I modell fyra lägger vi till tidigare inkomst och andelen arbetslösa. Trots att samtliga variabler nu kontrollerats för kvarstår en kraftig och signifikant effekt av A-kassa, även om effekten sjunker markant. Här är det den tidigare inkomsten som visar sig ha en kraftig signifikant effekt och som tar upp mycket av effekten av A-kassan. Ju högre tidigare inkomst desto lägre kommer arbetslösa att sätta sina reservationslöner. Detta resultat styrker den tolkning vi gjorde i anslutning till modell ett. De med höga reservationslöner representeras framförallt av låginkomsttagare. Vi tolkar sambandet mellan hög reservationslön och låg inkomst som att låginkomsttagarna inte har utrymme att sänka sina löner ytterligare och därmed sätts reservationslönerna till en högre nivå. Dessutom arbetar många låginkomsttagare på arbetsmarknader med relativt statiskt lönespann vilket innebär att det ofta inte finns mycket utrymme att förhandla om lön vid ny- eller återanställning. Något som stöder denna tolkning är att när inkomstvariabeln läggs till ändrar B-koefficienten för kön riktning. Nu visar det sig att när man tar hänsyn till den tidigare inkomsten sätter kvinnor signifikant lägre reservationslöner än män istället för tvärt om. Denna förändring är ett utslag av att kvinnor inte sätter högre reservationslöner än män för att de är mer kräsna, utan för att deras plats i lönestrukturen begränsar deras möjligheter att sätta låga reservationslöner. Ett par ytterligare variabler påverkas av att den tidigare inkomsten konstanthålls. Effekten av ålder ökar relativt kraftigt och bland humankapitalvariablerna försvinner effekten av utbildning inom sökt område samtidigt som universitetsutbildning nu ger en signifikant effekt. Äldre arbetslösa och universitetsutbildade sätter högre reservationslöner i relation till vad vi vet om deras humankapital och deras tidigare värde på arbetsmarknaden.

Det är således framförallt ersättningsnivåerna ihop med platsen i lönestrukturen som bestämmer arbetslösas reservationslön, vilket stämmer bra med tidigare teoretiska antaganden. Vi har också möjlighet att titta på hur reservationslönen förändras över tid hos dem som var arbetslösa vid båda intervjutillfällena. Vårt material visar att de flesta höjer sina reservationslöner från 1996 till 1997. Av de 469 individerna där vi kunde räkna ut en reservationslön vid båda intervjutillfällena hade 31 procent sänkt sina reservationslöner medan 50 procent hade höjt dem med fyra procent eller mer. Detta ligger i linje med tidigare svenska studier, och bekräftar delvis resultatet av tid i arbetslöshet i tabell 1, men avviker från studier baserade på data inhämtade från andra arbetsmarknader. Det intressanta är emellertid inte att reservationslönerna kvar-

står, utan att de förefaller att öka under perioden. En förklaring kan naturligtvis ligga i att lönekraven anpassar sig till lönernas utveckling på arbetsmarknaden. En annan förklaring är emellertid att det genomfördes höjningar i A-kassans ersättningsnivå mellan 1996 och 1997, från 75 procent av tidigare inkomst (eller max 564 kr/dag) till 80 procent (eller max 580 kr/dag). Båda dessa förklaringar bekräftar betydelsen av ersättningsnivån och lönestrukturen för hur arbetslösa sätter sina reservationslöner.

Reservationslönens effekt på arbetslösas jobbchanser.

Vi vet nu att svensk arbetsmarknadspolitik och svensk lönestruktur förefaller att påverka reservationslönerna relativt kraftigt. Ersättningsnivån och höga lägstalöner höjer reservationslönen, och den långsiktiga ekonomiska tryggheten för arbetslösa håller den hög över tid. Frågan är emellertid om detta låser in arbetslösa i långtidsarbetslöshet och utanförskap. Till skillnad från internationella studier, vilka klart visar att reservationslönens nivå påverkar framtida jobbchanser (se exempelvis Meyer, 1990; Katz och Meyer, 1990; Layard *mfl*., 1991; Card och Levine, 2000; Roed och Zhang, 2004) har man inte med hjälp av svensk data kunnat påvisa lika tydliga effekter (se exempelvis Bennemarker 2005; Carling, 1999). I denna del av artikeln undersöker vi betydelsen av reservationslönen för arbetslösas jobbchanser. Hittills har reservationslönen fungerat som den beroende variabeln men från och med nu hanteras den som den oberoende variabeln. För att studera reservationslönens effekt på arbetslösas jobbchanser genomför vi fyra Cox-regressioner där vi på samma sätt som tidigare stegvis lägger in den centrala variabeln och därefter kontrollvariablerna. Sammanlagt 35 procent av dem som i februari 1996 var arbetslösa återgick någon gång under perioden i arbete (n 379). Resterande, nästan 65 procent (n 716) sensorerades, i betydelsen att de fortfarande i månad 19 stod utanför den öppna arbetsmarknaden.

När vi i modell ett, tabell 2, undersöker effekten av reservationslönen på jobbchanser ser vi att vi får de resultat vi utifrån sökteorin skulle kunna förvänta oss. För varje andels ökning i reservationslönen minskar sannolikheten signifikant för att den arbetslöse skall återgå i jobb. Översatt i hasardkvoter kan resultatet tolkas som att varje andels ökning i reservationslön innebär en minskad sannolikhet för återanställning motsvarande 0,61 procent för varje given månad under den studerade perioden. Detta resultat stämmer väl överens med teoretiska antaganden, men det är värt att notera att signifikansen inte är särskilt stark (0,05 nivå)

I modell två lägger vi till person- och familjerelaterade kontrollvariabler. Den signifikanta effekten av reservationslönen kvarstår på en femprocentig nivå men det framgår också att familjesituation, ålder och medborgarskap har signifikant effekt på individers tid i arbetslöshet. Sannolikheten för att en arbetslös med nordiskt medborgarskap skall återgå i arbete under varje månad är nästan fem gånger större än för utomnordiska medborgare (hasardkvot 5,736). Detta är inte förvånande med tanke på den svårare situation som utomnordiska arbetslösa tidigare visat sig möta i ansträngningarna att finna ett arbete på den svenska arbetsmarknaden. Tittar vi på familjesituation så ser vi att sammanboende med barn har 60 procents större sannolikhet att lämna arbetslösheten jämfört med dem som lever i ensamhushåll utan barn. En rimlig

Tabell 2. Cox-regressionsmodeller av tid till återinträde på den öppna arbetsmarknaden.

Variabler	**Modell 1**		**Modell 2**		**Modell 3**		**Modell 4**	
	B	*Exp (B)*	B	*Exp (B)*	B	*Exp (B)*	B	*Exp (B)*
Reservationslön	-478*	*,620*	-454*	*,635*	-370(*)	*,691*	-,102	
Familjesituation								
– Ref. ensamstående utan barn								
Sammanboende/gifta utan barn			,166		,211		,115	
Sammanboende/gifta med barn			-,487***	*1,628*	,444***	*1,559*	,344***	*1,411*
Ensamstående med barn			-,013		-,075		,069	
Ålder – *Ref. -31*								
31–50			,093		,034		,059	
51–			-,710***	*,491*	,551**	*,576*	-,367*	*,693*
Kön – *Ref. Man*								
Kvinna			-,134		-,128		-,146	
Medborgarskap – *Ref. utomnordisk*								
Nordisk			1,747*	*5,736*	1,719*	*5,582*	0,819	
Totalt antal arbetslöshetsdagar					-,001***	*,999*	-,002***	*,998*
Erfarenhet inom sökt yrke – *Ref. Nej*								
Ja					,225		-,012	
Utbildning inom sökt yrke – *Ref. Nej*								
Ja					,254*	*1,289*	-,246*	*,782*
Utbildning – *Ref. Grundskola*								
Gymnasium					,269*	*1,308*	,260*	*1,297*
Högskola					,536**	*1,709*	,327	
Arbetslöshet i procent av befolkningen							-,042**	*,959*
Tidigare inkomst							,000	

Signifikansnivåer: ***=T-värde signifikant på 0,001 nivån **=T-värde signifikant på 0,01 nivån *=signifikant på 0,05 nivån (*)=signifikant på 0,1 nivån.

tolkning är att det är ett resultat av familjeförsörjares större press att så snart som möjligt återgå i arbete snarare än utifrån skillnader i användbara kontaktnät då sammanboende utan barn inte har samma effekt. Det kan emellertid fortfarande vara en effekt av skillnader i kontaktnät, där egenskapen sammanboende med barn kan tänkas mäta en högre grad av etablering samt ett större kontaktnät genom kontaktytor barnen skapar. Slutligen är den löpande sannolikheten för arbetslösa över 50 år att bryta

arbetslöshetsperioden nästan hälften i jämförelse med yngre arbetslösa. Detta stämmer väl överens med tidigare fynd gällande ålder där det inte är medelålders, utan just de äldre som har sämre jobbchanser.

När vi i modell tre inkluderar humankapitalvariabler minskar reservationslönens betydelse och blir endast signifikant på en tioprocentig nivå. Humankapitalvariablerna har emellertid tydliga och förväntade effekter. När det gäller utbildning så har en arbetslös med treårig gymnasieutbildning 31 procents, och en med högskoleutbildning 71 procents, större chans att återgå till arbetsmarknaden varje månad jämfört med individer med lägre utbildning. Arbetslösa med utbildning i sökt yrke har 29 procents större sannolikhet varje månad att få ett arbete än referensgruppen. Detta visar hur viktigt humankapitalet är för möjligheten att komma in på arbetsmarknaden, och möjligtvis också hur viktigt det kan vara att behålla humankapitalet genom en arbetslöshetsperiod. Även arbetslöshetstiden visar sig som förväntat vara av stor vikt för återanställningsmöjligheterna. Koefficienten är här mycket låg, men det gäller att komma ihåg att variabeln är mätt i antal dagar och att en del arbetslösa har långa arbetslöshetsperioder bakom sig. En arbetslös som varit arbetslös under ett år har således en 31 procents[3] lägre sannolikhet att få ett jobb varje given månad i jämförelse med den som endast haft enstaka dagar i arbetslöshet. För långtidsinskrivna med två års arbetslöshet är chansen att för varje månad återgå i arbete 52 procent lägre.

Slutligen lägger vi i modell fyra till inkomstvariabeln och den makroorienterade variabeln. Först och främst noterar vi att effekten av reservationslön på jobbchanser helt försvinner och att de individorienterade effekterna i tidigare modeller minskar eller försvinner helt, medan effekterna av humankapital i huvudsak kvarstår. Här är det den starka effekten av makrovariabeln arbetslöshetsnivå som förklarar förändringarna i effekter i de andra variabelblocken. Sannolikheten för att återgå i arbete för arbetslösa på de arbetsmarknader som hade högst arbetslöshet är 37 procent lägre varje månad än för dem som söker arbete på de lokala arbetsmarknader där arbetslösheten var lägst.

Sammanfattningsvis drar vi slutsatsen vad gäller arbetslösas jobbchanser att arbetslösa som sätter låga reservationslöner inte har större jobbchanser än arbetslösa med höga reservationslöner. Resultaten pekar på att det är rimligt att dra samma slutsatser som Åberg (2001). Det finns mycket viktigare faktorer för att förklara jobbchanser än reservationslön och sökbeteende. Arbetslösas jobbchanser styrs framför allt av utbud och efterfrågan av arbetskraft och arbetslösas humankapital.

Reservationslönens effekt på återanställningsinkomst

Även om reservationslöner inte verkar vara viktiga för jobbchanser i Sverige så kan de som tidigare argumenterats ha andra effekter. Vår avsikt med detta avsnitt är att undersöka om det finns positiva humankapitaleffekter av höga reservationslöner. Detta gör vi med hjälp av den information om återanställningsinkomst vi har om de 379 arbetslösa (35 procent) som återgår i arbete under den tid som studien omfattar. I ta-

[3] 1- (e(-,001*365))

bell tre läggs våra variabler stegvis in i OLS-regressionsmodeller där den beroende variabeln är återanställningsinkomsten som andel av inkomsten innan arbetslöshetsperioden.

I modell 1 undersöks reservationslönens effekt på inkomstnivån bivariat. Vad vi kan se är att reservationslönen har en kraftig signifikant effekt på inkomstförändringen. För varje andels ökning av reservationslönen ökar den nya inkomsten (i relation till inkomsten före arbetslösheten) med drygt 0,6 procent. Detta resultat indikerar att en hög reservationslön minskar risken för negativ inkomstutveckling, och det förefaller således som om höga reservationslöner har humankapitalbevarande effekter.

När vi lägger till de person- och familjerelaterade variablerna i modell två kvarstår signifikansen och B-koefficienten ökar till 0,69. Det vill säga att proportionen av den tidigare inkomsten ökar med nästan 0,7 procent för varje procents ökning av reservationslönen. Flera av de tillagda variablerna visar sig också ha en effekt på återanställ-

Tabell 3. Regressionsmodeller (OLS) av vad som påverkar återanställningsinkomsten.

Variabler	**Modell 1**	**Modell 2**	**Modell 3**	**Modell 4**
Konstant	,451***	1,192***	1,194***	1,181***
Ersättningsnivå från A-kassa	,627***	,690***	,696***	,460***
Familjesituation – *Ref. ensamstående utan barn*				
Sammanboende/gifta utan barn		-,077	-,074	,050
Sammanboende/gifta med barn		-,011	-,008	,012
Ensamstående med barn		-,039	-,030	,017
Ålder – *Ref. -31*				
31–50		-,132**	-,137**	-,109**
51–		-,167**	-,167**	-,093
Kön – *Ref. Man*				
Kvinna		,074*	,084*	-,170***
Medborgarskap – *Ref. utomnordisk*				
Nordisk		-,657**	-,649**	-,245
Totalt antal arbetslöshetsdagar			-3,189E-05	-5,69E-005
Erfarenhet inom sökt yrke – *Ref. Nej*				
Ja			,038	,000
Utbildning inom sökt yrke – *Ref. Nej*				
Ja			-,027	,016
Utbildning – *Ref. Grundskola*				
Gymnasium			-,007	,057
Högskola			,070	,183*
Arbetslöshet i procent av befolkningen				-,004
Tidigare inkomst				-,002***
Justerat R^2	,202	,269	,268	,293

Signifikansnivåer:
***=T-värde signifikant på 0,001 nivån **=T-värde signifikant på 0,01 nivån *=signifikant på 0,05 nivån

ningsinkomsten. Arbetstagare över 30 år, kvinnor och nordiska medborgare uppnår inte samma inkomstnivåer som män, utomnordiska medborgare och ungdomar. En förklaring till detta skulle kunna vara att jämförelsegrupperna utomnordiska medborgare och ungdomar ligger på en inkomstmässig lägstanivå redan i tidigare arbete och därför inte kan förlora särskilt mycket i relation till nordiska medborgare och äldre. Detta förklarar dock inte varför kvinnor får större negativa effekter på sin inkomst av en arbetslöshetsperiod, då dessa som grupp befinner sig på en lägre lönenivå än sin jämförelsegrupp. En möjlig förklaring är att det under 1996–1997 fanns något fler vakanser inom områden där framförallt män sökte arbeten än inom områden som i första hand representerades av kvinnliga sökanden. Om än skillnaden inte är särskilt stor (53 procent jämfört med 47 procent) så kan det åtminstone vara en bidragande förklaring till varför männen återgick till anställningar med en inkomst närmare sin ursprungliga än vad kvinnorna gjorde.

I modell tre inkluderas humankapitalvariabler. Reservationslönens betydelse för inkomstutvecklingen kvarstår på samma nivå som tidigare, vilket även de individorienterade variablerna gör. Humankapitalvariablerna som sådana tillför emellertid inte modellen något vilket naturligtvis inte innebär att individers humankapital inte påverkar deras lönenivåer. Nollresultatet är här en effekt av att vår beroende variabel är relativ och baserad på det förmodligen bästa måttet på humankapital som kan ges (effekten av deras tidigare lön).

När vi i modell fyra slutligen lägger till tidigare inkomst och makrovariabeln minskar effekten av reservationslönen något, men kvarstår som stark och signifikant. Här är det enbart nivån på den tidigare inkomsten som har en effekt av de nya variablerna, där högre tidigare inkomster är förknippade med relativt sett lägre inkomster vid återanställning. Då vi ovan visat att individer med låga tidigare inkomster har högre reservationslöner är det således rimligt att tidigare inkomst tar bort en del av den positiva effekten av reservationslönen. Andra variabler påverkas också av att den tidigare inkomsten konstanthålls. Effekten av ålder minskar något, vilket skulle kunna väntas givet resonemanget om det ovan, även om effekten inte helt försvinner. Något mer oväntat är att effekten av kön blir tydligare, där kvinnors återanställningsinkomster är 17 procent lägre än mäns. Skillnaden mellan män och kvinnor är faktiskt ännu mer markerad än så då reservationslönen är konstanthållet här och kvinnornas reservationslöner är lägre än männens. Effekten av högskoleutbildning påverkas också av att den tidigare inkomstnivån konstanthålls. Högskoleutbildade får en relativt sett högre inkomstnivå än andra utbildningskategorier. Detta gör att högskoleutbildade verkligen står ut i alla analyser, då de (allt annat lika i modellerna) har haft högre reservationslöner, bättre jobbchanser och relativt sett bättre återanställningsinkomster. Tillsammans utgör detta ytterligare en stark indikator för betydelsen av humankapital för både individers sökbeteende, jobbchanser och återanställningsinkomst. Arbetslösa högskoleutbildade bedömer sitt värde på arbetsmarknaden korrekt och sätter reservationslön efter detta.

Slutsatser

I denna studie har vi försökt att ta ett samlat grepp på reservationslönernas effekter under svenska förhållanden. Utifrån tidigare forskning och teori lyfte vi fram tre stycken frågeställningar. När det gäller den första av dessa; *Har A-kassan har en central betydelse för hur arbetslösa sätter sina reservationslöner i Sverige, eller bidrar andra mekanismer på den svenska arbetsmarknaden också till förklaringen?*, så är svaret att A-kassan faktiskt verkar ha en fundamental betydelse för hur arbetslösa sätter sina reservationslöner. Det är utan tvekan så att högre ersättningsnivåer leder till högre reservationslöner också under svenska förhållanden. Våra analyser pekade också på att positionen i lönestrukturen är en annan viktig faktor som måste tas hänsyn till. Arbetslösa med lägre löner före arbetslösheten satte högre reservationslöner än arbetslösa som hade högre inkomster innan arbetslöshetsperioden. Betydelsen av dessa faktorer för hur reservationslönen sätts pekar på att de reformer som genomförts sedan 2006 borde vara mycket lyckade instrument för att påverka arbetslösas reservationslöner. En politik som sänker ersättningsnivåerna samtidigt som det absoluta inkomstgapet mellan A-kasseinkomster och arbetsinkomster ökar kraftigt genom jobbavdraget borde ge precis dessa effekter.

Att veta hur arbetslösa sätter sina reservationslöner och hur dessa kan manipuleras är intressant, men vilken betydelse har egentligen reservationslöner för arbetslösa. Våra två nästa frågor relaterade till just det. Vi undersökte först frågan: *Har reservationslönen en central betydelse för arbetslösas jobbchanser?*. Här skulle man utifrån sökteori kunna förvänta sig att höga reservationslöner skulle minska jobbchanserna, medan låga reservationslöner skulle öka dem. Vi kan dock konstatera att reservationslönerna inte tycks påverka arbetslösas jobbchanser i vårt material. Istället förefaller andra faktorer vara mycket viktigare för att påverka arbetslösas jobbchanser, där de arbetslösas humankapital och konkurrenssituation förefaller ha en central roll. Att reservationslöner inte har någon nämnvärd effekt på jobbchanser behöver emellertid inte betyda att de inte har någon effekt alls. En annan möjlig effekt av höga reservationslöner som föreslagits är att de skulle fungera humankapitalbevarande, genom att möjliggöra för arbetslösa att inte ta första bästa jobb utan kunna invänta ett alternativ som är bättre avpassat deras kompetens. Detta försökte vi undersöka genom frågan: *Ger höga reservationslöner positiva effekter på återanställningsinkomsten?*. Här var svaret tydligt ja. Arbetslösa med höga reservationslöner hade högre återanställningsinkomster än arbetslösa med lägre reservationslöner. Höga reservationslöner verkar således fungera humankapitalbevarande för arbetslösa.

Utifrån detta kan vi konstatera att även om det är uppenbart både att, och hur, man kan sänka arbetslösas reservationslöner så är det tveksamt om det sammantaget ger positiva effekter för arbetslösa och samhället. Det är möjligt att arbetslösa med låga reservationslöner något tidigare återgår till den reguljära arbetsmarknaden, även om vi inte kan styrka att så är fallet i denna studie. Detta måste emellertid vägas mot de negativa humankapitaleffekter av låga reservationslöner som vi faktiskt kunnat påvisa i vår studie. Idén om att man kan hjälpa arbetslösa från arbetslösheten genom att

göra dem illa ekonomiskt (på engelska ”hurting to help”) kan mycket väl resultera i att man gör arbetslösa illa genom att göra dem illa, vilket knappast är en lika säljbar politik.

Referenser

Addison, J. T., Portugal, P. (1998) “Some specification issues in unemployment duration analysis”. Labour Economics, 5: 53–66.

Arulampalam, W., Booth, A.L and Taylor, M.P. (2000) “Unemployment persistence”. *Oxford economic papers, 52*: 24–50.

Arulampalam, W. (2001) ”Is unemployment really scarring? Effects of unemployment experiences on wages”. *Economic Journal, 111*: 585–606.

Bender, S., Dustmannz, C., Margolisxand, D. and Meghir, C. (1999) ”*Worker displacement in France and Germany*”. Working paper no 99/14. Institute for fiscal studies.

Bennemarker, H., Carling, K., Holmlund, B. (2005) *Leder höjd A-kassa till längre arbetslöshetstider? En studie av de svenska förändringarna 2001–2002*. Rapport 2005:16. Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering.

Björklund, A. (1981) “Studies in the dynamics of unemployment” *Economic Research institute. Stockholm school of economics.*

Blanchard, O. J. and P. Diamond (1994) “Ranking, Unemployment Duration, and Wages”. Review of Economic Studies, 61: 417–434.

Card, D., Levine, P.B., (2000) “Extended benefits and the duration of UI spells: Evidence from the New Jersey extended benefit program”. *Journal of Public Economics, 78*: 107–138.

Carling K., Edin, P-A., Harkman, A., Holmlund B., (1996) ”Unemployment duration, unemployment benefits, and labor market programs in Sweden”. *Journal of Public Economics, 59*: 313–334.

Carling K., Holmlund, B., Vejsiu, A., (1999) ”Do benefit cuts boost job findings? Swedish evidence from the 1990s”. *Economic journal, 111* (474): 766–790.

DiPrete, T. (2002) “Life course risks, mobility regimes and mobility consequences: A comparison of Sweden, Germany and the United States.” *American Journal of sociology, JS 108* (2): 267–309.

Gallie, D och Alm, S. (2000) “Unemployment, gender and attitudes to work” i Gallie, D. and Paugam, S. (red) *The welfare regimes and the experience of unemployment in Europe*. Oxford: Oxford University press.

Gangl, M. (2004) “Welfare states and the scar effects of unemployment: A comparative analysis of the United States and West Germany”. *The American journal of sociology, 109*, (6): 1319–1364.

Groot, L. F. M., Schippers J. J., Siegers, J. J. (1990) “The effect of unemployment, temporary withdrawals and part time work on workers wage rates”. *European sociological review, 6(3):* 257–273.

Harkman, A., Jansson, F., Källberg, K. and Öhrn, L. (1997) *Arbetslöshetsersättningen och arbetsmarknadens funktionssätt*. Arbetsmarknadsstyrelsen.

Heckman, J. J. (1999) ”The economics and econometrics of active labor market programs” i Ashenfelter, O., Cards, D. (red) Handbook of Labor Economics. Elsevier, Amsterdam.

Hipple, S. (1999) “Worker displacement in the 1990s”. *Monthly labor review, 122*: 15–32.

Hjerm, M., (2002) ”Sysselsättning” i Vogel, J., Hjerm, M. and Johansson, S.-E (red) *Integration till svensk välfärd*? Stockholm: SCB, Rapport 96.

Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen (IAF) (2007:1). http://www.iaf.se/upload/Statistik/ ersniv/ersättningsnivåer1980–2006.pdf

Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen (IAF) (2007:2). http://www.iaf.se/iaftemplates/ Page.aspx?id=91.

Integrationsverket (2003) Rapport integration 2002. Norrköping: Integrationsverket.

Katz, L. F, Meyer B.D. (1990) ”The impact of the potential duration of unemployment benefits on the duration of unemployment”. *Journal of Public Economics*, *41* (1): 45–72.

Korpi, T (2001) “Good Friends in Bad Times? Social Networks and Job Search among the Unemployed in Sweden”. *Acta Sociologica, 44* (2):157–170.

Layard, R., Nickell, S., Jackman, R., (1991) *Unemployment*. *Macroeconomic performance and the labour market*. Oxford: Oxford University press.

Layte, R., Levin, H., Hendrickx, J. and Bison, I. (2000) ”Unemployment and Cumulative Disadvantage in the Labour Market” i Gallie, D. and Paugam, S. (red) *Welfare Regimes and the Experience of Unemployment in Europe.* Oxford: Oxford University Press.

Meyer, B. D. (1990) “Unemployment insurance and unemployment spells”. *Econometrica*, 58: 757–782.

Mortensen, Dale. T. (1977) “Unemployment insurance and job search decisions”. *Industrial and labor relations review*, 30 (4): 505–517.

Okeke, S. (2001) *Arbetsmarknadsutbildningen 1999 – effeker för individen*. URA 2001:7 Arbetsmarknadsstyrelsen.

Roed, K., Zhang T. (2004) ”Unemployment duration and economic incentives – a quasi random-assignment approach”. *European economic review, 49*: 1799–1825.

Rones, P. (1983) “The labor market problems of older workers”. *Monthly labor review*, *3*:12.

SCB (2008) http://www.scb.se/Grupp/regionalt/rg0104/LAmerom.pdf)

Singer, J.D, Willett, J.B. (2003) *”Applied Longitudinal Data Analysis. Modelling Change and Event Occurrence”.* Oxford: Oxford University Press.

Strandh, M., Nordlund, M. (2008) ”Active labour market policy and unemployment scarring – A ten-year panel study of Swedish unemployed”. *Journal of Social Policy, 37*: 3.

van den Berg, G. J. och van Ours, J. C. (1999) “Duration Dependence and Heterogeneity in French Youth Unemployment Durations”. J*ournal of Population Economics*, *12* (2): 273–85.

Vilhelmsson, R. (2002) Ethnic differences in the Swedish youth labor market. i *Wages and unemployment of immigrants and natives in Sweden*. Stockholm: Svenska institutet för social forskning.

Åberg, R. (2001) "Equilibrium unemployment, search behaviour and unemployment persistency". *Cambridge Journal of Economics*, *25*: 131–147.